

АДАПТАЦІЯ ПРЕДИКАТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДО СПЕЦИФІКИ БУДІВЕЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

Анотація. Фінансовий аналіз у ринковій економіці є однією з найважливіших функцій управління. Здійснюють цю функцію за допомогою моделей, які дають змогу структурувати взаємозв'язки між основними фінансовими показниками. У статті описано сутність дескриптивних та предикативних моделей фінансового аналізу, а також розглянуті методи прогнозування фінансового стану суб'єкта господарювання. Особлива увага у роботі приділена узагальненню прийомів та методів прогнозного аналізу з точки зору їх застосування при проведенні фінансового аналізу будівельних підприємств. Розглянуті особливості будівельного виробництва, притаманні всім підприємствам галузі, які необхідно приймати до уваги при прогнозуванні показників функціонування підприємства. У роботі значну увагу приділено адаптації предикативних моделей до специфіки будівельного виробництва, а також зроблено висновки щодо вагомості прогнозування фінансового стану будівельного підприємства.

Ключові слова: фінансовий аналіз, фінансовий стан підприємства, предикативні моделі, будівельне підприємство.

Tymoshenko Olha

Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

ADAPTATION OF FINANCIAL ANALYSIS PREDICTABLE MODELS TO CONSTRUCTION PRODUCTION SPECIFICATIONS

Summary. Today, in the field of financial and economic activity, the role of timely and qualitative analysis of the financial condition of enterprises has significantly increased. A qualitative assessment of their liquidity, financial soundness, solvency, and finding ways to improve and strengthen their financial stability is needed. Financial analysis in a market economy is one of the most important management functions. They exercise this function with models that allow for structuring relationships between key financial indicators. The scientific work describes the importance of timely and qualitative analysis of the financial state of the enterprise and finding ways to improve and strengthen financial stability. The essence of descriptive and predictive models of financial analysis is described. The estimation of the weight of the forecasting models in the analysis of the financial state of the enterprise is carried out. The methods of forecasting of the financial condition of an entity are discussed. Particular attention is paid to the generalization of techniques and methods of predictive analysis. The analysis and the results of the main methods of forecasting the financial condition, namely: extrapolation, the method of turnover periods, the method of budgeting and the method of preliminary balances are carried out. This paper describes the peculiarities of using these methods during the conduction of financial analysis at construction enterprises. The peculiarities of construction production, which are typical for all enterprises of the construction industry located in the territory of Ukraine, are considered. Also in this work the author pays considerable attention to the problems of introduction and adaptation of predicative models to the specifics of construction production. It is also summarized the necessity and importance of forecasting the financial condition of construction companies, with a view to their development in an unstable market economy. This is due to the fact that forecasting systems can bypass the loss of profit and reduce the competitiveness of the enterprise.

Keywords: financial analysis, financial condition of the enterprise, predictive models, construction enterprise.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день у галузі фінансової та економічної діяльності значно зросла роль вчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їх ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності, та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності.

Фінансовий аналіз у ринковій економіці є однією з найважливіших функцій управління. Здійснюють цю функцію за допомогою моделей, які дають змогу структурувати взаємозв'язки між основними фінансовими показниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дане питання достатньо широко розглянуто у вітчизняній і закордонній літературі. Велика увага питанням фінансової стабільності підприємства приділена в роботах Барнгольца С.Б., Безруких П.С., Гаврилової В.А., Герчикової І.Н., Зуділіна О.П., Єфімової О.В., Ковальова В.В., Сайфуліна Р.С., Шеремета А.Д. Дослідження

в галузі аналізу фінансового стану здійснювали українські вчені Андрушак Є.М., Балик І.М., Верига Ю.А., Литвин Б.М., Мних Є.В., Фарион І.Д., Яремчук І.Г. та інші. Серед вітчизняних економістів, що займаються питаннями фінансової стабільності підприємства, можна назвати Г.Г. Кирейцева, С. Терещенко, О.М. Бандурка.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на приділену увагу до цього питання вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків, існує ряд важливих питань щодо аналізу та прогнозування фінансового стану підприємств. Ця тема вимагає подальших досліджень і формування нових підходів з урахуванням різних галузей виробництва, в тому числі і будівельної.

На думку автора статті особливу увагу потрібно приділяти предикативним моделям фінансового аналізу, адже саме вони необхідні для прогнозування діяльності підприємства як в ко-

роткостроковий так і в довгостроковій перспективі. Це стосується і будівельних підприємств, але в першу чергу при використанні методів, які були розглянуті в даній статті, необхідним є врахування певних особливостей галузі.

Мета статті. Головною метою даної статті є огляд існуючих предикативних моделей фінансового аналізу та їх адаптація до специфіки будівельного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий аналіз є одним з методів спостереження й пристосування до мінливих умов ринку [1]. Щоб підприємство з легкістю могло планувати свою подальшу діяльність та зміцнювати конкурентні позиції – замало використовувати дескриптивні моделі.

Дескриптивним моделям притаманний описовий характер. Вони вважаються основними через те, що відображають ситуацію, яка склалася на підприємстві в звітному періоді. До таких моделей відносяться побудова системи звітних балансів, подання фінансових звітів у різноманітних аналітичних розрізах, факторний аналіз, трендовий аналіз результативних показників, порівняльний або просторовий аналіз, аналіз відносних показників та коефіцієнтів, вертикальний та горизонтальний аналіз звітності, система аналітичних коефіцієнтів [2].

Але при цьому необхідно аналізувати фінансовий стан підприємства з оглядом на його майбутнє. Це означає, що необхідним стає вживання предикативних моделей.

Вживання прогнозних моделей фінансового стану підприємства необхідне для розробки стратегії по забезпеченню підприємства фінансовими ресурсами та оцінювання його можливостей у перспективі.

Стратегія будь-якого підприємства, в тому числі і будівельного, повинна спиратися на вивчення реальних фінансових можливостей виробництва, внутрішніх та зовнішніх факторів і охоплювати такі питання, як оптимізація основних і оборотних коштів, власного і позикового капіталу, розподіл прибутку, інвестиційна і цінова політика. Головна увага при цьому повинна надаватися виявленню внутрішніх резервів збільшення доходів та максимальному зниженню собівартості продукції та послуг, розробці правильної політики розподілу прибутку, ефективному використанню капіталу підприємства на всіх стадіях його кругообігу.

Вагомість прогнозних моделей аналізу фінансового стану полягає в тому, що вони допомагають завчасно оцінити фінансову ситуацію з позиції її відповідності стратегії розвитку будівельного підприємства з урахуванням зміни внутрішніх і зовнішніх умов його функціонування. В основі структури прогнозної моделі лежить прогноз обсягу продажів та необхідного обсягу ресурсів для будівельного підприємства.

Існують певні особливості будівельної галузі, які необхідно приймати до уваги, щоб правильно спрогнозувати показники діяльності підприємства.

По-перше, особливістю будівельної галузі є не стаціонарний, тимчасовий характер, не однотипність виробництва і характеру кінцевої продукції.

По-друге, велику роль в будівельних роботах відіграє клімат та місцеві умови. Необхідно

враховувати сезонність в будівництві, так як негативні температури потребують здійснення заходів, що роблять можливим забудування в зимових умовах. З іншого боку ця особливість вимагає докладання великих сил та найбільшої продуктивності в сприятливий період року.

Третя особливість – показник оборотності запасів. Вважається, що низька оборотність запасів є поганим показником діяльності компанії, що вказує на надмірність запасів або погані продажі. Та навпаки, чим швидше оновлюються запаси, тим швидше обертаються кошти, повертаючись в формі виручки від реалізації готової продукції. Але висока оборотність не притаманна будівельній галузі через те, що виробничий цикл займає більше одного року (з моменту розробки проектної документації, завершуючи здачею в експлуатацію готової будівлі) [3].

Отже, використовуючи в фінансовому аналізі предикативні моделі для прогнозування доходів та прибутку будівельного підприємства, а також його фінансового стану в майбутньому, будемо враховувати перелічені фактори.

Якщо розглядати методи прогнозування фінансового стану суб'єкта господарювання, то головними з них є:

1. Екстраполяція.
2. Метод періодів оборотності.
3. Метод бюджетування.
4. Метод попередніх (прогнозних) балансів [4].

При використанні першого методу виходять із здогаду про існування прямого зв'язку між оборотним капіталом та обсягом продажів. Цей зв'язок може бути виражений за допомогою простого коефіцієнта (відношення чистого оборотного капіталу до обсягу продажів) або за допомогою рівняння зв'язку:

$$U = a + vx,$$

де a – постійна величина чистого оборотного капіталу;

v – коефіцієнт регресії, що відбиває ступінь залежності оборотного капіталу від обсягу продажів.

Оперуючи цими коефіцієнтами та прогнозованим обсягом продажів стає можливим визначення потреби в чистому оборотному капіталі.

Але цей метод є досить спрощеним через те, що враховує лише обсяг продажів, тоді як рівень потреби у фінансуванні багато в чому залежить від дебіторської і кредиторської заборгованості, терміну оборотності запасів, тощо.

Другий метод – це прогнозування величини чистого оборотного капіталу, який базується на досліджуванні тривалості фінансового циклу: період оборотності запасів плюс період оборотності дебіторської заборгованості мінус період оборотності кредиторської заборгованості, помножений на оборот реалізації. Цей метод не завжди легко можна використати на практиці через те, що він базується на розрахунках численних часткових строків оборотності.

Також метод прогнозування величини чистого оборотного капіталу має свої недоліки, особливо для будівельної галузі, через те, що терміни оборотності не є нормативними показниками, а змінюються під впливом різних факторів і відрізняються від показників інших галузей виробництва, і, як наслідок, вимагають прогнозування й уточнення.

Метод бюджетування спирається на планування надходжень і витрат коштів, у тому числі від основної, фінансової та інвестиційної діяльності. Розрахунок відмінностей між надходженнями і витратами демонструє планову зміну коштів та створює фундамент для прийняття відповідних управлінських рішень на будівельному підприємстві. Прогнозування грошових потоків допускає визначення розмірів надлишку чи нестачі готівки в обороті підприємства.

Розрізняють велику кількість методів бюджетного планування. Серед них можна виділити декілька методик, які доцільно було б використовувати саме при плануванні та прогнозуванні діяльності будівельних підприємств. Серед цих методів:

1. Метод нарощування (розрахунок бюджетних показників на основі звітних показників попереднього періоду з урахуванням перспектив роботи підприємства у майбутньому періоді).

2. Пріоритетний метод (формування бюджетних показників на базі даних попереднього періоду з обґрунтуванням пріоритетних напрямів скорочення чи збільшення відповідних бюджетних сум).

3. Факторний метод (коригування базових бюджетних показників з урахуванням впливу факторів внутрішнього (технологія, цілі, структура, ресурси, працівники, завдання) та зовнішнього середовища (конкуренти, стан економіки, постачальники, споживачі, міжнародні обставини, тощо).

4. Коефіцієнтний (барометричний, індексний) метод (базується на застосуванні системи коефіцієнтів (індексів підвищення цін, зміни заробітної плати, дисконтування, тощо), що дає змогу перетворити звітний бюджет у плановий шляхом здійснення відповідних корективів, які відображають прогнозовані зміни у плановий бюджетний період, та забезпечують досягнення необхідного рівня реалістичності бюджету [5].

Ще одним методом фінансового прогнозування є складання прогнозного звіту про прибутки і збитки, та прогнозний баланс [6]. Прогнозна звітність може складатися на кінець кожного місяця, кварталу, року. Але якщо говорити про складання такого виду звітності на будівельному підприємстві, то слід враховувати сезонність в галузі. Тобто повну картину ситуації на підприємстві можна роздивитися та скласти прогнозний звіт спираючись на данні попереднього року. Або якщо нам необхідно спланувати діяльність будівельного підприємства на наступний квартал, доцільним було б розроблювати прогнозний

звіт на основі того ж періоду попереднього року. Складання прогнозного звіту та прогнозного балансу дозволяє встановити та оцінити зміни, що відбудуться в активах підприємства та джерелах їх формування в результаті господарських операцій на плановий період.

Прогнозний баланс може складатися на підставі системи планових розрахунків усіх показників виробничо-фінансової діяльності будівельного підприємства, та на підставі аналізу динаміки окремих статей балансу та їх співвідношень. Велику допомогу при розробці прогнозного фінансової звітності і моделей фінансового стану підприємства можуть надати комп'ютерні програми з фінансового моделювання (наприклад «Project Expert»).

Зіставлення прогнозних значень статей балансу з фактичними на кінець звітного періоду дозволить визначити які зміни відбудуться у фінансовому стані будівельного підприємства, що дасть змогу вчасно внести правки в його виробничу та фінансову стратегію.

Висновки. Отже, прогнозування фінансового стану будівельного підприємства є фундаментом для розвитку та розростання його фінансово-господарської діяльності. На основі прогнозних показників рентабельності, платоспроможності, ліквідності, та інших показників, стає можливим формування подальшої стратегії розвитку підприємства та редагування планів за рахунок зміни тактичних цілей та завдань. В умовах нестабільної ринкової економіки системи прогнозування дозволяють оминати втрати прибутку та зниження конкурентоспроможності підприємства.

Підсумком проведеного дослідження є те, що прогнозування є необхідним складовою частиною управління будівельним підприємством і однією з головних умов результативного планування. Саме цим вирізняється його цінність в системі управління підприємством. Перед будь-яким рішенням необхідним є проведення аналізу ситуації, що склалася, та прогноз можливих наслідків схвалення або не схвалення того або іншого управлінського рішення. Також варто пам'ятати, що прогнозування не дає змоги передбачити усі події, що матимуть місце в зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства зі стовідсотковою точністю та не дає гарантії відсутності ризику.

Через це для кожного будівельного підприємства дуже важливо мати план та резерви для виходу з кризового становища навіть при дуже сприятливих результатах прогнозу.

Список літератури:

1. Деева Н.М., Дедіков О.І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2007. 328 с.
2. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика. 2-ге вид. : навч. посіб. Київ, 2017. 358 с.
3. Ракицька С.О., Жусь О.М., Кучер М.О. Чинники і передумови фінансового забезпечення житлового будівництва в Україні. «Вісник Житомирського державного технологічного університету» : Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 2(88). С. 59–68.
4. Білик М.Д. Методи фінансового планування і прогнозування в управлінні фінансами підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 9. С. 79–84.
5. Терещенко О. Теоретичні засади бюджетування на підприємстві. *Фінанси України*. 2001. № 11. С. 17–23.
6. Клементьева О.Ю. Фінансовий стан підприємства та його прогнозування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2008. С. 1.

References:

1. Dieieva, N.M., & Dedikov, O.I. (2007). *Finansovyi analiz* [Financial analysis]. Kiev: TsUL. (in Ukrainian)
2. Kryvoviazuk, I.V. (2017). *Ekonomichna diahnostyka* [Economic diagnostics]. Kiev: TsUL. (in Ukrainian)
3. Rakytska, S.O., Zhus, O.M., & Kucher, M.O. (2019). Chynnyky i peredumovy finansovoho zabezpechennia zhytlovoho budivnytstva v Ukraini [Factors and prerequisites for financial support for housing in Ukraine]. *Bulletin of Zhytomyr State Technological University*, vol. 2, no. 88, pp. 59–68.
4. Bilyk, M.D. (2010). Metody finansovoho planuvannia i prohnozuvannia v upravlinni finansamy pidpriemstva [Methods of financial planning and forecasting in financial management of the enterprise]. *Formation of market relations in Ukraine*, vol. 9, pp. 79–84.
5. Tereshchenko, O. (2001). Teoretychni zasady biudzhetuвання na pidpriemstvi [Theoretical principles of budgeting at the enterprise]. *Finance of Ukraine*, vol. 11, pp. 17–23.
6. Klementieva, O.Yu. (2008). *Finansovyi stan pidpriemstva ta yoho prohnozuvannia* [Financial status of the enterprise and its forecasting] (PhD Thesis), Kyiv.